

Тривожність – психічна властивість особистості, що виражається у напрузі, настороженості, хвилюванні, душевному дискомфорті, підвищеній вразливості при ускладненнях, загостреному почутті провини і недооцінюванні себе.

Література

1. Астапов В.М. Функциональный подход к изучению состояния тревоги / В.М. Астапов // Психологический журнал. - 1992. - № 5. – С. 32 – 40.
2. Габдреева Г. Основные аспекты проблемы тревожности в психологии / Г.Габдреева // Журнал Тонус. - 2000. - № 5. – С. 27 – 31.
3. Выготский Л.С. Педагогическая психология / Под ред. В.В.Давыдова. – М.: АСТ: Астрель: Люкс, 2005. – 671 с.
4. Левитов Н.Д. Психическое состояние беспокойства, тревоги. / Н.Д.Левитов // Вопросы психологии. – 2005, №1. – С. 6 – 14.
5. Мэй Р. Проблема тревоги / Пер. с англ. А. Г. Гладкова. / Р. Мей. – М.: Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2004. – 389 с.
6. Прихожан А.М. Тревожность у детей и подростков: Психологическая природа и возрастная динамика / А.М.Прихожан. – М., 2000. – 321 с.

Еременко В.М. Причини та наслідки тривожності студентів під час навчання у ВНЗ

Анотація. В статті розглядаються питання про причини, види і наслідки тривожності студентів під час навчання у ВНЗ. **Ключові слова:** тривога, страх, стан, властивість, тривожність.

Еременко В.Н. Причини і наслідки тривожності студентів во время обучения в ВУЗе

Аннотация. В статье рассматриваются вопросы о причинах, видах и последствиях тревожности студентов во время обучения в вузе. **Ключевые слова:** тревога, страх, состояние, свойство, тревожность.

Eremenko V. Causes and effects of anxiety of students while studying in universities

Annotation. The article showed the causes, types and effects of anxiety students while studying at the university. **Keywords:** anxiety, fear, state, property, anxieties.

**ЖУРАВСЬКА Л. М.,
ОСТАПЕНКО Е. О.,**

Національний економічний університет
імені В. Гетьмана,
м. Київ

УДК 37.032

ПРОГРАМА ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ ДО ПРОФЕСІЙНОГО САМОРОЗВИТКУ

Постановка проблеми. У сучасному світі швидких змін, абсолютно доступної та миттєво оновлюваної інформації майбутній професіонал має бути готовим до безперервних процесів саморозвитку та самоосвіти, які триватимуть усе життя і сприятимуть його успішній професійній реалізації в обраній сфері, підготувати такого спеціаліста має система вищої освіти, що надає питанню оптимізації навчального процесу нової актуальності та передбачає вирішення поставленої проблеми.

Аналіз досліджень та публікацій. Професійний та особистісно-професійний саморозвиток особистості привертає увагу багатьох науковців і набуває опрацювання у працях Г. Балла, В. Веретеннікова, Є. Єфимової, Є. Ісаєва, С. Косарецького, М. Костогризова, Л. Мітіної, В. Слободчикова, Е. Хайрулліної, Т. Тихонової, Р. Цокур та інших. Проблеми економічної освіти та підготовки фахівців фінансово-економічного профілю досліджені в роботах В. Боброва, Д. Зенгера, І. Завадського, С. Кустовського, Т. Поясок, Н. Побірченко, С. Тарасової, Ф. Хміля, А. Чернявського та інших. Різні аспекти професійної підготовки кадрів знаходять відображення у психолого - педагогічних працях С. Гончаренка, Н. Дорошова, Е. Зеєра, І. Зязюна, В. Козакова, С. Мірюнової, О. Пехоти, В. Радула, В. Розанової, Е. Симанюк та інших. Формування готовності до професійної діяльності вивчають В. Бочелюк, М. Дяченко і Д. Кандибович, Л. Кондрашова, М. Кулакова, С. Максименко, В. Моляк, В. Сластьонін, Т. Шестакова та інші. У наукових працях В. Гриньова, В. Рибалка, В. Семиченко та ін. розкриваються індивідуальні особливості розвитку майбутніх спеціалістів у процесі професійної підготовки.

Аналіз наукових досліджень вказує на багатогранність проблем професійної підготовки, необхідність актуалізації професійної свідомості майбутніх спеціалістів та впровадження інноваційних методів та форм навчання.

Мета даної статті презентувати програму формування готовності майбутніх економістів до професійного саморозвитку через представлення модифікованого курсу з дисципліни «Педагогіка та психологія».

Опитування працівників сфери фінансів, дослідження існуючого наукового фонду, урахування професійних ідеалів майбутніх спеціалістів, дає можливість дійти висновку, що досягненню успіху майбутнього економіста сприяють: високий рівень професійної спрямованості (значний інтерес до професії та впевненість у правильності її обрання); прагнення професіоналізму та професійного самовдосконалення; цілеспрямованість, визначеність щодо короткострокових і довгострокових цілей та пріоритетів життя; швидкість сприйняття та опрацювання великих масивів інформації, розвинені аналітичні здібності; висока

працездатність, працелюбність; самостійність (уміння самостійно ставити задачі, працювати і досягати поставлених цілей); розвинена сила волі, наполегливість та рішучість; інтернальна відповідальність; впевненість у своїх силах; здатність іти на ризик; комунікабельність, уміння працювати в команді; здатність до самоменеджменту та самоконтролю, інтерес до питань самоефективності; прагнення розширювати свій світогляд, займатися самоосвітою, самовдосконаленням та саморозвитком.

Вимоги університету до випускників ДВНЗ «КНЕУ ім. В. Гетьмана» віддзеркалюють тенденції ринку праці і орієнтовані на високий професійний рівень майбутніх спеціалістів. В освітньо-кваліфікаційній характеристиці (ОКХ) бакалавра з економіки затвердженій наказом Міністерства освіти і науки України № 304 від 13.04.2004 про затвердження галузевих стандартів вищої освіти України з напрямку підготовки «Економіка і підприємництво» серед змісту здатностей вирішувати проблеми і задачі соціальної діяльності знаходимо ті, які формуються саме у процесі вивчення дисциплін гуманітарно-гуманістичного спрямування, людинознавчої підготовки, частиною якої є вивчення психолого-педагогічних дисциплін і зокрема дисципліни «Психологія та педагогіка». Одним з її соціальних завдань є інтенсифікація та «предметна» підтримка процесів гуманізації суспільства через розвиток відповідних людських якостей. Згідно ОКХ випускник повинен уміти: формувати у себе, а також виховувати у працівників свідоме прагнення до відгуку на соціальні проблеми людей; створювати цивілізовані соціальні відносини між членами трудового колективу на правовій основі і демократичних принципах; володіти перспективними методами і задачами підвищення свого теоретичного рівня, уміти проводити науково-прикладні розробки, використовувати сучасну комп'ютерну техніку; підготувати виступ на практичну конференцію (семінар), написати практичну статтю (або тези), робити висновки; засвоювати і реалізовувати світоглядні і культурні досягнення людської цивілізації, уважно ставитися і розуміти різні культури, релігії, права націй і людини; використовувати на рівні професійного і побутового спілкування українську, російську, англійську (німецьку, французьку, іспанську) мови; застосовувати навички до засвоєння нових знань щодо інновацій та соціальних технологій у фінансовій сфері; здійснювати ефективні комунікаційні взаємодії, в тому числі, засобами інформаційних технологій; застосовувати базові психолого-педагогічні знання для управління діяльністю колективів; вирішувати проблеми гармонійного розвитку життя з високим рівнем його безпеки; застосовувати на практиці норми законодавства і захищати свої права; правильно і розумно вести себе в міжособистісних стосунках та в суспільстві відповідно до загальнолюдських норм поведінки і моралі; направляти свої зусилля на реалізацію загальнодержавних, суспільних і особистісних цінностей, інтересів та потреб; направляти свої зусилля на реалізацію загальнодержавних, суспільних і особистісних цінностей, інтересів та потреб; володіти навичками щодо ведення і пропаганди здорового фізичного і духовного способу життя, володіти уміннями і навичками до фізичного і розумового самовдосконалення.

Зазначені вміння характеризують професіонала з високим рівнем освіченості та культури, сформувати якого покликана система сучасної освіти. Дані вимоги знаходять своє відображення в навчальних планах університету, та програмах дисциплін. На користь студента працюють міжпредметні зв'язки, можливість багатогранного самовираження і формування своєї неповторної індивідуальності.

Розвиток студента в освітньому університетському просторі - це система формування його готовності до неперервного особистісно-професійного самовдосконалення і саморозвитку, а отже і до неперервної самоосвіти та саморозвитку через набуття відповідних знань, вмінь, навичок упродовж всього життя.

Особистісно-професійний саморозвиток студента в процесі навчання в університеті може розглядатися у трьох площинах: професійній (фахова, зокрема економічна, підготовка), психолого-педагогічній, науковій, де передбачається виконання відповідних завдань (Рис.1.).

В межах названих напрямів відбувається синергетичний ефект та значний вплив на формування таких компетентностей майбутнього фахівця як: а) комунікативна, б) управлінська, в) ціннісно-мотиваційна, г) самоосвітня та самоуправлінська. На тлі неперервної самоосвіти вдала консолідація цих напрямів стає основою для подальшого професійного саморозвитку.

Важливе значення для формування готовності до перманентного особистісно-професійного саморозвитку у ВНЗ має значний арсенал методів залучення студентів до дослідницької діяльності: курсові, дипломні, конкурсні проекти і підготовка доповідей на семінари тощо, але найбільшу можливість підвищити рівень самоосвіти та саморозвитку надає наукова робота.

Це пояснюється тим, що, по-перше, науково-дослідницька робота студента створює умови для налагодження контактів зі спеціалістами галузі, отримання поглибленої інформації щодо економічних досліджень ринку, закордонного досвіду розвитку бізнесу, ознайомлення науково-педагогічної спільноти з результатами своєї роботи через публікації та участь у конференціях, тематичних семінарах, інших комунікативних заходах.

По-друге, у процесі наукового дослідження охоплюються всі стрижневі уміння, якими повинен володіти майбутній економіст: конструктивні, проєктивні, гностичні, організаторські, комунікативні, оскільки: 1) вдосконалюються вміння самостійної пізнавальної діяльності; 2) займаючись науковою роботою студенти залучаються до креативної нестандартної роботи; 3) відбувається актуалізація професійно значущих знань; 4) розвиваються уміння творчо використовувати набутий досвід і вміння пошуку та обробки інформації, роботи з технічними засобами; 5) актуалізується уміння ефективно самостійно набувати знання та уміння; 6) формується уміння приймати рішення, аналізувати комплексні проблеми, виявляти їх сутність, знаходити шляхи вирішення; 7) розвивається здатність чітко письмово та усно викладати свої думки, презентувати результати роботи; 8) набувається особистісний досвід тощо.

По-третє, активне і ефективне залучення студентів до науково-дослідницької роботи з різних дисциплін сприяє підвищенню їх професійної спрямованості та науково-професійному розвитку: успіх у навчальній і науковій діяльності мотивує студентів до самовдосконалення та особистісно-професійного

саморозвитку упродовж подальшої професійної діяльності; участь у наукових конференціях розширює кордони особистісних досягнень студентів, а значить, у довгостроковій перспективі, підвищує їх конкурентоспроможність.

В цілому, перспектива науково-дослідницької діяльності студентів має велике значення для розвитку економіки країни, тому в ВНЗ необхідно створювати умови, за яких займатися науковою діяльністю не тільки в напрямку економічних, але й у процесі психолого-педагогічної підготовки ставало б престижно і необхідно для особистісного та професійного розвитку.

Психолого-педагогічна підготовка майбутніх економістів гармонійно вплетена в процес професійної підготовки і розглядається як «спеціально організований процес оволодіння майбутніми фахівцями психолого-педагогічними знаннями, уміннями й навичками в процесі вивчення системи професійно спрямованих дисциплін психолого-педагогічного циклу і формування професійно значущих якостей особистості, необхідних для майбутньої професійної діяльності» [5, 70]. Вона відіграє визначну роль у формуванні готовності до професійного саморозвитку, оскільки знання, отримані у процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін, характеризуються лонгітудністю застосування і перманентністю актуальності.

На відміну від інших предметів, психолого-педагогічні дисципліни мають глибоке особистісне значення, дають можливість тим, хто навчається пізнати, зрозуміти себе, озброюють їх знаннями та навичками методичного, навіть ізоморфного характеру, які можна використовувати на усіх етапах та в усіх сферах життя: все життя триває особистісно-професійне становлення, оскільки змінні умови та вимоги спричиняють переоцінку цінностей та зміну пріоритетів, а прагнення особистості досягти свого ідеалу вимагає самовдосконалення; крім того, дуже високі вимоги професійного життя потребують постійного поповнення знань, корекції умінь, удосконалення навичок; а у процесі навчання у вузі з кожним семестром відбувається ускладнення навчальної програми університету і виключно професійна підготовка може займати у студента весь вільний час. Тому знання, вміння і навички планування, цілепокладання, самоорганізації, самоменеджменту виступають максимально цінним особистісним ресурсом, важливим як для освоєння дисциплін, що вивчаються у вузі, так і для майбутньої професійної діяльності та особистого зростання.

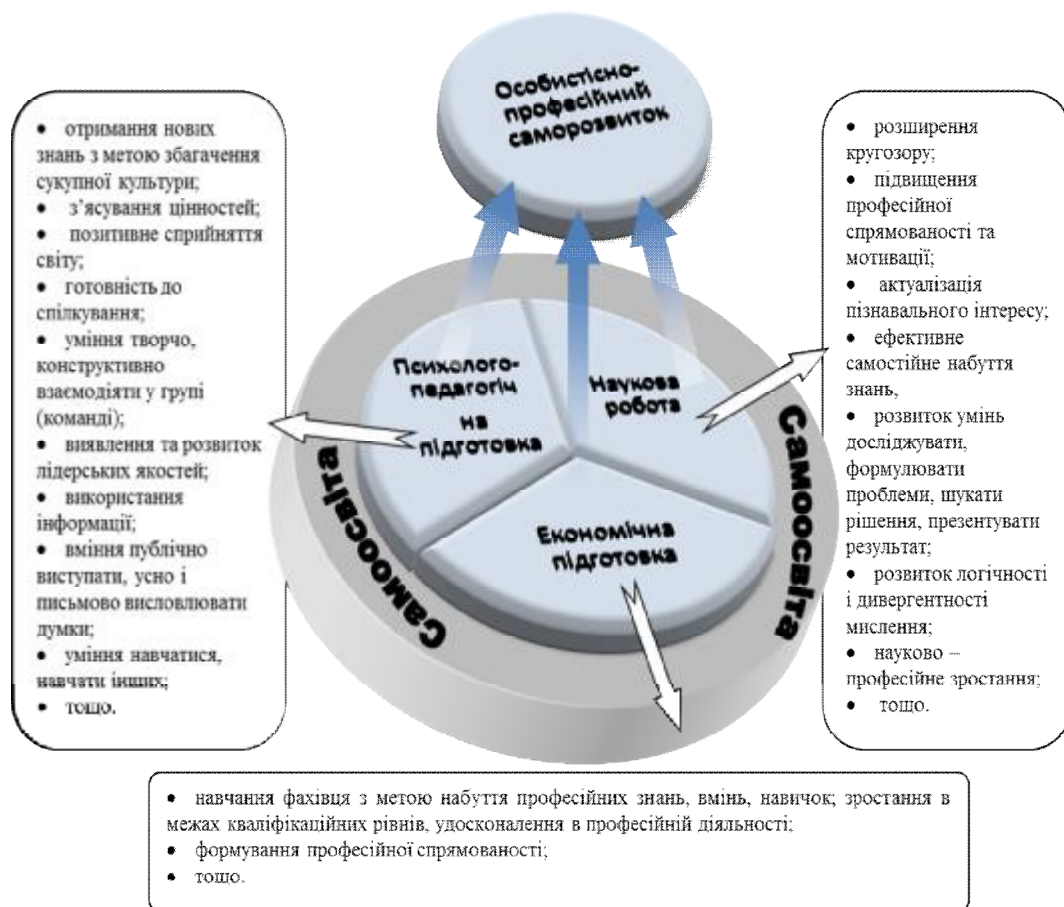

Рис. 1. Особистісно-професійний саморозвиток у процесі навчання

Процес навчання та застосування психологічної самопомоги має відбуватися паралельно, якісно, не вимагати значного бюджету часу і починатися на першому курсі. Це можливо у процесі навчання дисциплін психолого-педагогічного циклу і зокрема педагогіки та психології.

Згідно з програмою економічного університету дисципліна «Психологія та педагогіка» вивчається студентами на першому курсі. Це є базовий курс, який дозволяє розпочати поверхнєве знайомство з наукою

про мистецтво життя, викликати інтерес і спрямувати його на самовдосконалення та саморозвиток особистості.

Вдосконаленням цього процесу може стати особистісне свідоме планування свого професійного саморозвитку кожним студентом, обрання свого персонального вектора, своєї траєкторії розвитку на професійній ниві. З огляду на всі вимоги, визначені вміння та навички майбутніх економістів необхідно зазначити, що досягнення свого ідеалу повинно мати структурований план та його свідоме, ефективне впровадження у життя.

З огляду на зазначене виникає необхідність у впровадженні модифікованого курсу з дисципліни «Педагогіка та психологія», спрямованого на формування і розвиток чотирьох компонентів готовності до професійного саморозвитку:

□ *мотиваційно-цільового*, який містить наступні складники: ставлення до професійного саморозвитку, наявність чітко визначених цілей, програми саморозвитку, усвідомлення цінності самопізнання та самореалізації, внутрішні та зовнішні позитивні мотиви обрання професії, прагнення успіху в діяльності;

□ *пізнавально-операційного*, який охоплює рівень самоменеджменту, здатність до саморозвитку та самоосвіти, самооцінку пізнавальних здібностей та рівні засвоєння знань;

□ *професійно-орієнтовного*, який характеризується рівнем професійної спрямованості, схильностями та інтересами особистості до певних типів діяльності: людина – людина; людина – техніка; людина – знакова система; людина – природа;

□ *особистісно-регулятивного*, який охоплює такі якості та уміння особистості, як відповідальність, самостійність, самоконтроль, самовпевненість, рефлексія, емоційна стійкість, сила волі, рівень самоуправління, тип самоуправління та самооцінка вираження професійно значущих якостей особистості.

У курсі, основним завданням якого є формування готовності майбутніх економістів до професійного саморозвитку, передбачені тематичні лекційні, практичні заняття, самостійна робота, застосування елементів дистанційного навчання, зокрема, опрацювання змісту дисципліни та інформаційного блоку в дистанційному курсі, проходження навчальних та психологічних тестів, участь у форумах тощо.

Особливе значення у курсі надається розробленому тренінгу «Формування готовності до професійного саморозвитку», що включає 14 занять, які проводяться на базі вже отриманих теоретичних знань та з використанням певних умінь, набутих на практичних заняттях та у процесі самостійної роботи.

У зв'язку з цим кожна тема, крім традиційних питань дисципліни «Психологія та педагогіка», містить питання, пов'язані з формуванням готовності до саморозвитку, а цілі та завдання лекційних та практичних занять включають набуття відповідних знань та умінь, що забезпечать активну результативну роботу і набуття необхідних навичок на тренінгу (Табл. 1).

Особливістю структури модифікованого курсу є постійний зв'язок як психологічних, так і педагогічних аспектів саморозвитку, які взаємопов'язані і залежні. Зміст програми підпорядковано певній логічній послідовності, яка графічно зображена на (Рис.2.).

Курс розпочинається вступною лекцією, мета якої мотивувати до вивчення психолого-педагогічних дисциплін, спрямувати на саморозвиток та самовдосконалення, визначити місце та значення дисципліни в житті людини та світі навколо. Наступні теми присвячені «педагогіці як науці», «психології як науці» та поняттю «психіка» і спрямовані на розкриття сутності основних понять, переведення їх на рівень тлумачення та розуміння, визначення їх вагомості в повсякденному та професійному житті кожного з нас. В темі «Особистість як об'єкт вивчення психології та педагогіки. Структура особистості та її формування» передбачається з'ясувати поняття «індивід», «особистість», «індивідуальність», «універсум», звернутися до теорій особистості, визначити структуру особистості, описати психосоціальні властивості особистості, риси та типи особистості, а також розкривається сутність феномену «особистість», здійснюється мотивація до самоаналізу та самозмін.

В темі «Активність особистості. Діяльність. Види діяльності» зазначається, що діяльність є єдиною можливістю людини реалізувати себе і може протікати у чотирьох видах: праці, грі, спілкуванні, навчанні. В об'єднанні цих видів діяльності ми знаходимо місце розвитку та саморозвитку в діяльності людини (Рис.3.). Однією з цілей викладання теми є спрямування студентів на свідоме планування, контроль та аналіз ефективності своєї діяльності, врахування в ній своїх індивідуальних особливостей, спрямування на особистісне зростання, реалізацію свого творчого потенціалу.

Продовжують курс два взаємопов'язані блоки, які містять в собі теми «Психічні процеси», «Психічні стани», «Психічні властивості», «Спілкування», де поряд з розкриттям психологічних феноменів мають висвітлюватися практичні рекомендації з навчання, самонавчання, виховання та самовиховання.

Свідоме ставлення особистості до своїх психічних процесів сприяє підвищенню її ефективності в усіх видах діяльності, що і обумовлює в нашому плані наступну тему лекції «Навчання, самонавчання».

В курсі акцентується увага на тому, що тісний взаємозв'язок психічних явищ дозволяє спрямовувати студента на свідоме формування своїх психічних властивостей, контролювати перебіг психічних процесів, максимально сприяти створенню необхідних психічних станів, їх частому повторенню та закріпленню їх як психічних властивостей. Цей процес - ключ до самовиховання та виховання, що і визначає місце наступної теми (тема 10), мета якої – озброїти студента знаннями з методики та практики виховання та самовиховання.

Навчання
Спілкування
Гра
Праця
Розвиток, саморозвиток

Рис. 3. Місце розвитку та саморозвитку в діяльності людини

Психологія. Соціальний досвід. Психічні процеси. Темперамент, вік, стать. Характер. Здібності навчання, уміння. Виховання, тренування. Самонавчання, Самовиховання. Аутометодика, аутотренінг. Педагогіка. Спрямованість

Вступ

1. Психологія та педагогіка як навчальна дисципліна
2. Педагогіка як наука.
3. Психологія як наука. Психіка та її розвиток
4. Особистість як об'єкт вивчення психології та педагогіки. Структура особистості та її формування
6. Розвиток особистості та саморозвиток особистості.
5. Активність особистості. Діяльність. Види діяльності
Праця Гра Спілкування Навчання
11. Емоції, емоційні стани
12. Рівні прояву психіки (свідомий, несвідомий). Вплив несвідомого на поведінку та діяльність
13. Я-концепція, її формування та розвиток
14. Управління саморозвитком. Регулятивний аспект поведінки, діяльності. Управління саморозвитком
18. Публічний виступ. Самопрезентація
15. Спілкування
16. Ефективна взаємодія. Управління
17. Поведінка особистості у конфлікті
19. Зворотній зв'язок у навчанні
9. Психічні властивості: темперамент, характер, здібності, спрямованість
7. Психічні пізнавальні процеси
8. Навчання, самонавчання
10. Виховання, самовиховання

Рис.2. Структура модифікованого курсу

Емоції, емоційні стани, прояви психіки: свідомий, несвідомий, Я- концепція (теми 11-13) формують собою загальне тло, обумовлюють сприйняття людиною світу навколо, розуміння себе в ньому і таким чином впливають на ефективність та результативність пізнавальних процесів, влучність проявів темпераменту та інших психічних властивостей, на успішність самоуправління, самопрезентації, взаємодії людини у спілкуванні, поведінці в конфліктах, на відчуття самореалізації та щастя в житті (теми 14-18).

№ зп/п	Тренінги	Цілі тренінгових занять.
1.	Адаптивний тренінг для першокурсників «Мотивація! Час досягнень.»	- Отримати мотивацію щодо вивчення психолого - педагогічних дисциплін для подальшого успіху, саморозвитку та самовдосконалення. - Зорієнтуватися на активну роботу на практичних та тренінгових заняттях.
2	«Вміння ставити та досягати цілі визначає наш шлях»	- Набути навички планування та визначення життєвих цілей. - Навчитися корегувати цілі та завдання особистості.
3	Самоменеджмент - основа успіху!»	- Навчитися ефективно управляти часом та організувати власну діяльність.
4	«Самоефективність - досяжна досконалість»	- Здійснити самоаналіз, самооцінку та саморозвиток власних психологічних особливостей. - Сприяти процесу особистісного зростання, реалізації творчого потенціалу.
5	«Враховуй свої особливості»	- Сприяти формуванню свідомого ставлення до протікання психічних процесів і урахування власних особливостей.
6	«Розвиваємо пам'ять. Економимо час»	-

7	«Соціоніка. Знайомтесь – 16 типів особистостей»	- Навчитися розуміти та адекватно оцінювати себе та інших людей.
8	«Самоконтроль. Протистояння стресу»	- Навчитися прийомам психологічного розвантаження та саморегуляції емоційних станів. - Навчитися регулювати власні стани, знижувати емоційну напругу контролювати власні дії та вчинки.
9	«Вплив підсвідомих чинників на успіх»	- Дослідити основні форми самосвідомості: самопізнання, самооцінка, здатність до саморегуляції. - Проаналізувати власну поведінку, що залежить від несвідомих факторів.
10	«Самооцінка та саморозвиток»	- Здійснити самодослідження для розвитку самосвідомості, корекції та попередження емоційних порушень на основі внутрішніх та поведінкових змін.
11	Ефективна взаємодія у спілкуванні»	- Усвідомити себе як суб'єкта спілкування, власні якості та можливі їх зміни. - Усвідомити необхідність протидії маніпуляціям; - Набути навички асертивної поведінки. - Навчитися застосовувати різні прийоми, що сприяють ефективній взаємодії.
12	«Конфлікт та успіх»	- З'ясувати причини виникнення конфлікту. Види конфліктів. - Аналізувати динаміку конфлікту. - Навчитися конструктивно вирішувати конфліктні ситуації. - Навчитися визначати можливість нового рівня розвитку особистості в результаті конфлікту.
13	«Тренінг публічного виступу»	- Навчитися використовувати психологічні знання про людину для успішної самопрезентації та публічного виступу.
14	« Презентації творчих завдань»	- Представити у групі результати виконання творчих завдань.

Завершується курс темою «Зворотній зв'язок у навчанні» – презентацією творчих проектів, підведенням підсумків, аналізом проведеної роботи, створенням плану подальшого саморозвитку в навчанні та житті. Таке доповнення програми психолого-педагогічної підготовки дозволяє студентам визначити цілі саморозвитку, сформулювати установку на особистісно-професійний саморозвиток, сприяє культивуванню її цінності, формує та систематизує понятійний апарат, дозволяє їм сформувати і закріпити практичні навички самопізнання, самоаналізу, самоменеджменту та саморозвитку, навчає досягати поставлених цілей та отримувати конкретний результат діяльності.

Важливим у викладенні матеріалу є представлення його в практичному ракурсі, поєднанні педагогічного впливу з психологічним контекстом. Свідоме самовиховання та саморозвиток сприяють формуванню характеру та розвитку здібностей, та, як наслідок, вдосконаленню особистості на вищому рівні самосвідомості. Роль викладача при цьому полягає в налагодженні педагогічного впливу на протікання цього процесу, наданні відповідної допомоги та сприяння розумінню того, що невтомна праця над власними якостями та здібностями визначає успішність людини в професії та житті.

Враховуючи ізоморфність психолого - педагогічних знань та сенситивність першого року навчання в університеті, запропонований модифікований курс можна вважати важливим інструментом формування готовності майбутніх економістів до професійного саморозвитку.

Висновки й перспективи досліджень у даному напрямку. Таким чином:

- професійні та особистісні вимоги до випускників вузів дуже високі, тому для підвищення своєї конкурентоспроможності кожен має самостійно та свідомо змінювати свою професійну біографію, займатися саморозвитком, самовдосконаленням;

- оскільки у процесі професійного становлення майбутні економісти мають набути не тільки спеціальні, але й комунікативні, управлінські, самоуправлінські, презентативно – дидактичні компетентності, що формуються через вивчення психолого-педагогічних дисциплін, програма формування готовності майбутніх економістів до професійного саморозвитку реалізується у процесі психолого-педагогічної підготовки, що має починатися на першому курсі модифікованим курсом «Психологія та педагогіка» і включати в себе проведення тематичних лекційних, практичних занять, самостійної роботи з використанням елементів дистанційного навчання та відповідного тренінгу.

Подальше вивчення проблеми професійного саморозвитку передбачає деталізацію моделі та модифікованого курсу формування готовності майбутніх економістів до професійного саморозвитку.

Література

1. Журавська Л.М. Професійне становлення майбутніх економістів у процесі психолого-педагогічної підготовки у вищих економічних закладах / Л.М. Журавська, Е.О. Остапенко // Проблеми освіти . – К., 2011. – №68. – С. 175 –181.
2. Козаков В.А. Психолого-педагогічна підготовка фахівців у непедагогічних університетах: Монографія / Козаков В.А., Дзвінчук Д.І. – К.: ЗАЕ «НІЧЛАВА», 2003. – 140 с.
3. Остапенко Е.О. Професійно важливі якості майбутніх економістів як основа їх професійного саморозвитку / Е.О. Остапенко // Вища освіта України . – К., 2011– Додаток 2 до №3, том III (28). – С.189–195.
4. Поясок Т.Б. Психолого-педагогічна підготовка майбутніх фахівців фінансово-економічного профілю у вищих навчальних закладах: дис. ...кандидата пед. наук: 13.00.04 / Поясок Тамара Борисівна. – К., 2004. – 272 с.

Журавська Л.М., Остапенко Е.О. Програма формування готовності майбутніх економістів до професійного саморозвитку

Анотація. Стаття присвячена професійному саморозвитку студентів в економічному університеті. Автори звертають увагу на значення психолого-педагогічної дисципліни та наукової роботи в професійній підготовці майбутніх економістів, обґрунтовують необхідність впровадження програми модифікованого курсу з педагогіки та психології. **Ключові слова:** майбутні економісти, професійний саморозвиток, модифікований курс з психології та педагогіки.

Журавская Л.Н., Остапенко Э.А. Программа формирования готовности будущих экономистов к профессиональному саморазвитию

Аннотация. Статья посвящена профессиональному саморазвитию студентов в экономическом университете. Авторы обращают своё внимание на значение психолого-педагогической дисциплины и научной работы в профессиональной подготовке будущих экономистов, обосновывают необходимость внедрения программы модифицированного курса по педагогике и психологии. **Ключевые слова:** будущие экономисты, профессиональное саморазвитие, модифицированный курс по педагогике и психологии.

Zhuravska L. Ostapenko E. Program of the formation readiness of future economists to professional self-development

Annotation. The article is devoted to professional development of economic university students. The authors draw attention to significance of psychology & pedagogics discipline and scientific work in professional training of future economists; they substantiate the necessity of applying of a modified course of psychology & pedagogics. **Key words:** future economists, professional development, a modified course of psychology & pedagogics.

ЗАДКОВА Е.В.,

Кировоградская летная академия
Национального авиационного университета,
г.Кировоград

УДК 629.7.07

УСЛОВИЯ И ФАКТОРЫ ФОРМИРОВАНИЯ ЛИЧНОСТИ ПИЛОТА

Подготовка летного состава к профессиональной деятельности обусловлена множеством факторов, основу которых составляет безопасность полетов. Анализ безопасности полетов свидетельствует о том, что в авиации именно человеческий фактор определяет эффективность и надежность человеко-машинных систем и всех звеньев инфраструктуры труда. В свою очередь, для обеспечения профессиональной надежности летного состава важно формирование личностных качеств будущих пилотов в процессе их профессиональной подготовки.

Специфика летной деятельности предусматривает детальное изучение личности пилота еще с «порога» его становления как профессионала, т.е. на этапе первоначального профессионально-психологического отбора.

Проблема психологического отбора летного состава возникла почти одновременно с появлением авиации [1].

Деятельность летчика весьма сложна и специфична. Она предъявляет к человеку очень высокие требования, отвечает которым далеко не каждый.

Давно известно, что различные виды деятельности требуют от человека самых различных свойств, которыми одни люди обладают, а другие нет.

Еще греческий философ Платон считал, что в идеальном государстве граждане должны знать, кто из них к какой деятельности способен и предназначен.

Летный труд еще в начале XX века жестоким образом продемонстрировал востребованность в психологическом отборе лиц, пригодных к полету.

Авиация – это пространство духа, силовым полем которого является личность авиатора. Человек в летной профессии начинается с мечты, стремления, страсти к полету, формируется в любви к свободе, к творчеству, к неординарности в действиях, совершенствуется в организованности, самоактуализации, нравственной рефлексии. Обеспечивает его безопасность (и безопасность пассажиров) гибкий синтез биологических и социальных способностей: управление собой, ориентация во времени и пространстве, прогнозирование, интеллектуальная интеграция образно-действенного мышления с образом-целью в процессе достижения планируемого результата [2].